

نظریه‌ها و سیاست‌های

اقتصاد کلان

جلد اول

دکتر عباس شاکری

فهرست مطالب

۷	فهرست مطالب
۱۷	یادداشت مؤلف
	فصل اول: جایگاه اقتصاد کلان و موضوعات آن
۱۹	۱-۱- مقدمه
۱۹	۲-۱- علت تأخیر در اقتصاد کلان
۲۰	۳-۱- موضوع اقتصاد کلان
۲۹	۴-۱- پایه‌های خرد اقتصاد کلان
۳۴	۵-۱- اختلاف نظرها در اقتصاد کلان
۳۶	۶-۱- اقتصاد کلان و چرخه‌های تجاری
۳۸	۷-۱- موضوع اقتصاد کلان رشد است یا تثبیت؟
۳۸	۸-۱- جمع‌بندی
۴۰	تمرین
۴۱	
	فصل دوم: حساب‌های ملی
۴۳	۱-۲- مقدمه
۴۳	۲-۲- محاسبه تولید ناخالص ملی
۴۴	۱-۲-۲- محاسبه تولید ناخالص ملی به روش ارزش افزوده
۴۴	۲-۲-۲- محاسبه تولید ناخالص ملی به روش مخارج یا تولید
۵۷	۳-۲-۲- محاسبه تولید ناخالص ملی از طریق مصارف درآمد
۶۵	۳-۲- تعدیل در موجودی انبار
۷۷	۴-۲- رابطه پس‌انداز- سرمایه‌گذاری
۷۸	۵-۲- جریان دایره‌وار تولید و درآمد
۷۸	۶-۲- محدودیت‌های حساب‌های ملی
۸۳	۱-۶-۲- توزیع درآمد
۸۳	۲-۶-۲- ترکیب تولیدات
۸۴	۳-۶-۲- آلودگی‌های زیست‌محیطی
۸۴	۴-۶-۲- فعالیت‌های نامولد
۸۶	۵-۶-۲- سرمایه اجتماعی و انسانی
۸۶	

۲۳۸	۶-۲-۳- نقاط خارج از منحنی IS
۲۳۹	۶-۲-۴- عوامل انتقال IS
۲۴۲	۶-۲-۵- میزان انتقال افقی و عمودی IS
۲۴۳	۶-۳- LM منحنی
۲۴۳	۶-۳-۱- استخراج نموداری منحنی LM
۲۴۵	۶-۳-۲- معادله منحنی LM
۲۴۶	۶-۳-۳- نقاط خارج از منحنی LM
۲۴۷	۶-۳-۴- انتقال منحنی LM
۲۵۰	۶-۳-۵- مقدار انتقال عمودی و افقی منحنی LM
۲۵۱	۶-۴- تعادل همزمان بازار پول و بازار محصول
۲۵۲	۶-۴-۱- بیان ریاضی تعادل همزمان دو بازار
۲۵۵	۶-۴-۲- تعیین تعادل همزمان بازار پول و بازار محصول به روش جایگزینی
۲۵۷	۶-۵- استخراج ضریب فزاینده دستگاہ $IS-LM$ به روش مفهومی
۲۵۷	۶-۵-۱- الگوی سه بخشی
۲۶۰	۶-۵-۲- الگوی چهار بخشی
۲۶۳	۶-۶- مقایسه اثر سیاست مالی در دو الگو
۲۶۷	۶-۷- ساز و کار انتقال سیاست پولی
۲۶۹	۶-۸- همسازی پولی
۲۷۱	۶-۹- ضریب فزاینده بودجه متوازن در الگوی سه بخشی
۲۷۳	۶-۱۰- جمع‌بندی
۲۷۴	تمرین

فصل هفتم: تأثیرگذاری سیاست‌های پولی و مالی در الگوی $IS-LM$

۲۷۹	۷-۱- مقدمه
۲۸۰	۷-۲- تأثیرگذاری سیاست‌های پولی و مالی در حد کینزی‌ها
۲۸۰	۷-۲-۱- تأثیرگذاری سیاست مالی در حد کینزی‌ها
۲۸۳	۷-۲-۲- تأثیرگذاری سیاست پولی در حد کینزی
۲۸۸	۷-۲-۳- تأثیرگذاری سیاست‌های پولی و مالی در حد کلاسیک‌ها
۲۸۸	۷-۳-۱- تأثیرگذاری سیاست مالی در حد کلاسیک‌ها
۲۹۰	۷-۳-۲- اثرگذاری سیاست پولی در حد کلاسیک‌ها
۲۹۲	۷-۴- تأثیر شیب IS بر تأثیرگذاری سیاست‌های مالی و پولی
۲۹۲	۷-۴-۱- شیب IS و تأثیرگذاری سیاست مالی
۲۹۵	۷-۴-۲- شیب IS و تأثیرگذاری سیاست پولی

۲۹۶	۵-۷- تأثیر شیب LM بر سیاست‌های مالی و پولی
۲۹۶	۱-۵-۷- شیب LM و تاثیرگذاری سیاست مالی
۲۹۷	۲-۵-۷- شیب LM و تاثیرگذاری سیاست پولی
۳۰۱	۶-۷- دیدگاه پولی و دیدگاه مالی
۳۰۳	۷-۷- تابعیت عرضه پول از نرخ بهره
۳۰۵	۸-۷- عوامل تاثیرگذار بر مصرف مستقل از درآمد
۳۰۵	۱-۸-۷- اثر ثروت و نرخ بهره
۳۰۹	۲-۸-۷- اثر تراز حقیقی
۳۱۰	۳-۸-۷- اثر پیگو
۳۱۴	۹-۷- الگوی کامل از طرف تقاضا
۳۱۵	۱۰-۷- ارزیابی و انتقاد
۳۱۷	۱۱-۷- الگوی $IS-LM$ و اقتصاد ایران
۳۱۹	۱۲-۷- جمع‌بندی
۳۲۰	تمرین

فصل هشتم: تقاضای کل اقتصاد

۳۲۳	۱-۸- مقدمه
۳۲۳	۲-۸- تقاضای کل
۳۲۴	۱-۲-۸- معادله تقاضای کل
۳۲۸	۲-۲-۸- استخراج نموداری منحنی تقاضای کل
۳۳۳	۳-۸- انتقال منحنی تقاضای کل
۳۳۳	۱-۳-۸- سیاست مالی و انتقال منحنی تقاضای کل
۳۴۰	۲-۳-۸- سیاست پولی و انتقال منحنی تقاضای کل
۳۴۱	۴-۸- رابطه شیب منحنی‌های IS و LM با شیب منحنی تقاضای کل
۳۴۲	۵-۸- معرفی اثر پیگو و شیب منحنی تقاضای کل
۳۴۳	۶-۸- اثر نرخ بهره (ثروت) و شیب منحنی تقاضای کل
۳۴۴	۷-۸- اثر نقدینگی (تراز حقیقی) و شیب منحنی تقاضای کل
۳۴۷	۸-۸- جمع‌بندی
۳۴۸	تمرین

فصل نهم: تحلیل اقتصاد کلان باز در دستگاه $IS-LM$

۳۵۳	۱-۹- مقدمه
۳۵۳	۲-۹- معرفی مفاهیم محوری

- ۵۸۶ ۱-۳-۱۴- فروض مدل سولو
- ۵۹۲ ۱-۱-۳-۱۴- تغییر نرخ پس‌انداز و نرخ رشد جمعیت در این مدل ساده
- ۵۹۴ ۲-۱-۳-۱۴- ارزیابی
- ۵۹۷ ۳-۱-۳-۱۴- پیشرفت فنی و مدل سولو
- ۵۹۹ ۴-۱-۳-۱۴- تغییر فنی زیادکننده نیروی کار و مدل سولو
- ۶۰۶ ۵-۱-۳-۱۴- سرمایه انسانی و مدل سولو
- ۶۱۱ ۴-۱۴- مدل‌های رشد درون‌زا
- ۶۱۳ ۱-۴-۱۴- ماهیت ایده‌ها
- ۶۱۹ ۲-۴-۱۴- نکته اصلی مدل‌های رشد درون‌زا
- ۶۲۲ ۳-۴-۱۴- مدل‌های رشد درون‌زای رابلا
- ۶۲۵ ۴-۴-۱۴- مدل رشد درون‌زای رومر
- ۶۲۹ ۵-۴-۱۴- مدل سرمایه انسانی لوکاس
- ۶۳۳ ۶-۴-۱۴- مدل رشد درون‌زای بارو با کالاهای عمومی
- ۶۳۵ ۵-۱۴- نقش نهادها در رشد اقتصادی
- ۶۳۷ ۶-۱۴- وضعیت رشد اقتصادی ایران
- ۶۳۸ ۷-۱۴- جمع‌بندی
- ۶۳۹ تمرین

فصل اول

جایگاه اقتصاد کلان و موضوعات آن

۱-۱- مقدمه

در این فصل مباحثی را ارائه می‌کنیم که قبل از شروع موضوعات متعارف اقتصاد کلان، یک چشم‌انداز مفید در مورد این شاخه از نظریه اقتصادی به خوانندگان ارائه می‌دهد؛ زیرا ترسیم جایگاه تاریخی یک نظریه، چارچوب موضوعی آن و چشم‌انداز یک موضوع به ایجاد انگیزه، علاقه‌مند شدن دانشجویان و شناخت صحیح آن بسیار کمک می‌کند. ما ابتدا جایگاه تاریخی اقتصاد کلان در سیر اندیشه اقتصاد جدید را تبیین می‌کنیم؛ لذا در بخش دوم این فصل علت تأخیر اقتصاد کلان را بررسی می‌کنیم. از آنجا که این مبحث مقدماتی حاوی نکاتی است که می‌تواند در تلقی صحیح از دانش اقتصاد کلان بسیار مؤثر باشد، مطالعه آنرا به کلیه دانشجویان توصیه می‌کنیم. سپس چارچوب موضوعات اقتصاد کلان را بحث می‌کنیم؛ لذا در بخش سوم این فصل دیدگاه‌های موجود در مورد موضوعات کلان و حد و مرز آن با اقتصاد خرد را مورد بررسی قرار می‌دهیم. مطالعه این بخش مقدماتی نیز برای دانشجویان بسیار مفید است و به آنها در درک بهتر جایگاه اقتصاد کلان و نقش اصلی آن کمک خواهد کرد. در بخش چهارم فصل مقدمه‌ای در مورد پایه‌های خرد اقتصاد کلان ارائه کرده و با ارائه چشم‌اندازی از روش‌شناسی تحلیلی کینز ضرورت یا عدم ضرورت پایه‌های خرد برای اقتصاد کلان را تبیین می‌کنیم و به دو نوع پایه‌های خرد ارائه شده برای اقتصاد کلان اشاره کرده و خاطر نشان می‌کنیم که یک نوع آن برای اقتصاد کینزی محض و یک نوع آن برای اقتصاد کلان جدید مناسب است. در بخش پنجم فصل علت وجود اختلاف‌نظرها و تحولات

سریع در نظریات کلان را توضیح می‌دهیم و نشان می‌دهیم که بخاطر تغییر سریع شرایط تاریخی، اجتماعی و اقتصادی، نظریات کلان اقتصادی مطابق با تغییرات فوق تحول و تکامل یافته است به طوری که گفته شده است، اساساً دانش اقتصاد کلان معادل همین مجموعه نظریات متفاوت و تغییر یافته است. در بخش ششم ارتباط اقتصاد کلان و تبیین چرخه‌های تجاری را توضیح می‌دهیم و بالاخره در بخش پایانی فصل در مورد اهمیت مبحث تثبیت و موضوع رشد اقتصادی در اقتصاد کلان صحبت می‌کنیم و جایگاه نسبی آنها در شرایط تاریخی مختلف را توضیح می‌دهیم. انتظار داریم خوانندگان با مطالعه این فصل چشم‌انداز کلی مناسبی از این شاخه نظریه اقتصادی کسب کنند. موضوعات بحث شده در آخر این فصل به خوبی مشخص می‌کند که اولین مبحث اقتصاد کلان چیست و در فصول بعدی باید ترتیب موضوعات چگونه باشد.

۱-۲- علت تأخیر در اقتصاد کلان

همان‌طور که می‌دانیم دانش اقتصاد کلان در دهه ۱۹۳۰ توسط کینز پایه‌ریزی شد. در واقع کینز با انقلاب در مفاهیم محوری اقتصاد و نحوه نگاه به عدم تعادل‌های اقتصادی و ارائه راه‌های اصلاح آن پایه‌های اقتصاد کلان را بنا نهاد. سؤالی که به ذهن دانشجویان متبادر می‌شود این است که چرا دانش اقتصاد کلان نسبت به دانش اقتصاد خرد با این همه تأخیر به وجود آمد و تدوین شد. برای پاسخ به این سؤال باید تاریخچه مختصری از چگونگی شکل‌گیری دانش اقتصاد جدید را ارائه کنیم. دانش اقتصاد جدید به عنوان یکی از قلمروهای دانش اجتماعی و انسانی نتیجه انقلاب و رنسانس فکری مغرب زمین در قرن پانزدهم میلادی است. البته شروع این تحول فکری را باید قرن سیزدهم میلادی دانست که در آن جرعه‌های روشنگری و تحول زده شد. به هر حال انقلاب فکری مذکور با تأکید بر دو اصل مهم، زمینه تحولات فکری، علمی و فرهنگی بعدی را فراهم و مشخص کرد. این دو اصل عبارتند از^۱:

۱. اصل پذیرش تحکم علم در حوزه موضوعات مادی و فیزیکی؛

۲. اصل مراجعه به آرای عمومی در حوزه موضوعات و مسایل اجتماعی.

اصل اول به معنی این است که در حوزه مسایل مادی و فیزیکی تنها به قضاوت علم مراجعه شود و مستقل از سلايق و ایدئولوژی‌ها تنها تحکم علم پذیرفته شود. یعنی باید نتیجه تحقیقات علمی و آنچه که قواعد مسلم علمی حکم می‌کند را پذیرفت و اجرا کرد.

۱- البته کوزنتس مبنای نظام نوین سرمایه‌داری را در پنج اصل خلاصه می‌کند. ۱- راسیونالیسم یا خردگرایی

۲- فردگرایی ۳- دموکراسی ۴- ناسیونالیسم ۵- سکولاریسم

اصل دوم به معنی این است که در حوزه مسایل اجتماعی به آراء عمومی مراجعه شود و تصمیمات اجتماعی مبتنی بر نظر و اتفاق اکثریت جامعه باشد که در واقع نظامهای پارلمانتاریستی امروزی نمود عینی این اصل است. البته در اینجا نفیاً و اثباتاً مباحث زیادی پیرامون نحوه برخورد این دیدگاه با مفاهیم ارزشی و ایدئولوژیها وجود دارد که نیازی به طرح آنها نیست و پرداختن به آنها در اینجا ما را از موضوع اصلی مان دور می‌کند.

مغرب زمین با پذیرش این مبانی فکری به سمت شکل‌دهی دنیای نوین حرکت کرد و در واقع با این اصول، دانش‌های اجتماعی جدید شکل گرفت و گسترش یافت. اساساً تحولات عینی اجتماعی و پیشرفت‌های ذهنی نظری در یک بستر تدریجی و تکاملی صورت می‌گیرد، اما این تحولات تدریجی در قرنهای شانزده و هفده موجب شد تا در قرن هجدهم این تحولات حالت شتابان به خود بگیرد و نظام فئودالی و مناسبات آن آماده تبدیل به مناسبات نظام سرمایه‌داری و صنعتی شود. سؤال فلسفی در این دوره این بود که از رفتارهای پراکنده و نامتمرکز فردگرایی و آشوب‌های رفتاری چگونه نظم اجتماعی نتیجه می‌شود؟

کشف اسحاق نیوتن^۱ در مورد قانون جاذبه، جهت بررسی‌های علمی را تغییر داد، بطوری که با کشف این قانون دانشمندان توانستند حرکت سیارات را پیش‌بینی کنند و مشخص شد که طبیعت^۲ برای عالم برنامه دارد. لذا دانشمندان به جای مطالعه جداگانه موضوعات، به فکر بررسی موضوع نظم عالم افتادند و اساساً روش‌شناسی فیزیک نیوتنی به عنوان چارچوب روش‌شناسی علوم اجتماعی نیز پذیرفته شد. آدام اسمیت^۳ با تبعیت از این مبنای متدلوژیک به این نتیجه رسید که در عالم اجتماع چنین نظمی (نظم طبیعی) وجود دارد و بطور مستدل تبیین کرد که تعامل نفع شخصی و نیروهای بازار باعث می‌شود تا دنیای اجتماعی واقعی در بهترین وضعیت قرار گیرد. مردم با تولید و فروش کالاهای مفید سود بدست می‌آورند و فرآیند رقابت، قیمت‌ها را نزدیک هزینه تولید نگه می‌دارد و به کارگران براساس میزان مشارکت و بهره‌وری تولیدی آنها، دستمزد منصفانه پرداخت می‌شود و با گسترش تخصصی‌شدن نیروی کار، رفاه و ثروتمندی فزاینده حاصل می‌شود و گوئی یک دست نامرئی^۴ وجود دارد که جامعه را هدایت می‌کند. لذا ایده اقتصاد بازار اسمیت و نظام خود اصلاح وی سرآغازی شد برای تحلیل‌های اقتصادی مبتنی بر روشهای جدید.

نزدیک به دو قرن تحقیقات اقتصادی بر ایده‌های اسمیت مبتنی بود و از آن فراتر نرفت. البته تا آخر قرن نوزده ایده نظم اقتصادی خود اصلاح وی توسط مکتب نئوکلاسیک فرموله شد. طبق ایده کلاسیکی و نئوکلاسیکی، ساز و کار درونی بازار آنقدر قوی هست که بتواند بر شوک‌های بیرونی

1-Isaac Newton

2-nature

3-Adam Smith

4-Invisible hand